

Relațiile Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză: realități și perspective

Gheorghe CĂLDARE,
doctor în istorie, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

Tatiana NAIZAMBAEV,
master în științe politice, Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

In this article, is made a short analysis of collaboration between the Republic of Moldova with the Peoples Republic of China is made. Political, economic and cultural-educational aspects of Moldovan-Chinese cooperation are highlighted. A number of proposals, which could contribute to the diversification and deepening of the cooperation between our countries in various fields are suggested.

Țările asiatice au uimit întotdeauna prin capacitatea lor de a „învia din propria lor cenușă” și de a-și croi destinul într-o manieră absolut impresionantă, pornind pe calea dezvoltării economice foarte rapid și sigur, valorificând la maximum potențialul lor economic și uman. Miracolul japonez din anii 1960-1970, care a plasat „țara soarelui-răsare” pe locul doi în lume după PIB, apoi ascensiunea „tigrilor” asiatici a demonstrat un alt exemplu de dezvoltare ascendentă a unor țări care nu păreau că dispun de potențialul necesar pentru a se lansa în rândurile economiilor prospere de pe glob.

Referitor la China, ritmurile de creștere economică amețitoare a acestei țări în ultimii 20 de ani fascinează și uimesc deopotrivă atât pe analiștii economici, cât și pe cei politici. Grație dezvoltării sale ascendente, China a devenit în prezent cea de-a doua putere economică mondială, iar ținând cont de potențialul său uman și economic, către anul 2017, conform pronosticurilor, va ajunge cea mai mare putere economică a lumii – S.U.A. În baza prevederilor Congresului XVIII al Partidului Comunist Chinez din noiembrie 2012, China își va dubla, peste 10 ani, P.I.B.-ul său, devenind lider mondial incontestabil. [1]

Așadar, în prezent China, sprijinindu-se

pe impresionantul său potențial economic și uman, a devenit unul dintre cei mai importanți actori ai relațiilor internaționale. Noii lideri de la Beijing continuă pe plan internațional cursul spre menținerea păcii și stabilității în întreaga lume și soluționarea pașnică a diferendelor. În aspect economic China se pronunță pentru dezvoltarea colaborării cu toate țările, inclusiv cu cele în curs de dezvoltare. Din aceste considerente, diversificarea și aprofundarea colaborării Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză au devenit un obiectiv major al politicii externe a țării noastre. Experiența Chinei în edificarea unei economii eficiente este deosebit de importantă pentru Republica Moldova, aflată în deplin proces de reformare a economiei naționale. Totodată, având în vedere rolul Chinei pe arena mondială, sprijinul acordat de Beijing țării noastre consolidează pozițiile Chișinăului ca subiect al relațiilor internaționale.

Relațiile diplomatice dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză au fost stabilite în scurt timp după declararea independenței țării noastre. Deja la 30 ianuarie 1992, China a deschis ambasada sa la Chișinău, iar la 21 octombrie 1994, Excelența Sa, Ambasadorul Li Fengli a devenit primul ambasador acreditat al Chinei în Republica Moldova. Țara

noastră a deschis, cu o întârziere de aproximativ doi ani, ambasada la Beijing în martie 1996. Primul ambasador al Republicii Moldova în Republica Populară Chineză a fost Vasile Șova. Relațiile moldo-chineze vor evolua de acum înainte constant, fiind caracterizate printr-un dialog politic la cel mai înalt nivel, care a permis părților să elaboreze un cadru juridic destul de vast și mecanisme pentru dezvoltarea relațiilor bilaterale în diverse domenii. Astfel, în timpul vizitei Președintelui Republicii Moldova, Mircea Snegur, din noiembrie 1992 în China, a fost semnat un *Comunicat Comun* prin care Republica Moldova și Republica Populară Chineză au decis să dezvolte relațiile bilaterale în conformitate cu prevederile Cartei Organizației Națiunilor Unite și pe baza principiilor coexistenței pașnice, cel al respectului reciproc pentru suveranitatea și integritatea teritorială a statelor, nonagresiune, egalitate și neinterferență în afacerile interne. [2, p. 326]

Vizita Președintelui Mircea Snegur în China a dat startul elaborării cadrului juridic de colaborare, în timpul vizitei fiind semnate 13 acorduri bilaterale, între care *Convenția Consulară*, consolidând, astfel, principiile de colaborare la nivel diplomatic. [3] Tot atunci s-a instituit o tradiție specifică în relațiile moldo-chineze și anume – oferirea de către partea chineză a creditelor nerambursabile pentru Republica Moldova. La această primă vizită, țării noastre i-a fost oferit un grant de 30 mln. yuani chinezi în scopul procurării produselor alimentare. [4, p. 158] În baza acordului de colaborare și consultanță între guvernele Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze din noiembrie 1992, au fost inițiate consultări sistematice la nivelul ministerelor de externe. Vicepremierul Consiliului de Stat (executivul statului chinez), ministrul afacerilor externe al Republicii Populare Chineze, dl Qian Qichen, pe lângă stabilirea unui plan de aplicare a acordului de schimburi culturale și acordării ajutorului material în valoare de 500 mii yuani, aduce în discuție pentru prima dată necesitatea de a lărgi relațiile dintre agenții economici chinezi și autohtoni prin organizarea măsurilor de creare a întreprinderilor mixte moldo-chineze. [5, p. 168] În această ordine de idei ministrul moldovean al afacerilor externe dl Mihai Popov va pune, în septembrie 1996, la Beijing bazele unei comisii

interguvernamentale mixte pentru cooperare economică, comercială și tehnico-științifică, constituită oficial prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1112 din 2 decembrie 1997. [6] Această comisie și-a început activitatea la 10-11 august 1999, când a fost convocată în prima sa ședință. Comisia interparlamentară mixtă moldo-chineză a constituit cel mai important mecanism de colaborare în cadrul căreia părțile discută și analizează evoluția relațiilor bilaterale și modalitățile de aprofundare a acestora.

Cu ocazia vizitei de stat a Președintelui Petru Lucinschi în China, a fost semnată la Beijing, la 7 iunie 2000, *Declarația Comună a Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze cu privire la consolidarea în continuare a colaborării multilaterale în secolul al XXI-lea*, în care se menționează că „ambele Părți își confirmă fidelitatea față de Comunicatul Comun al Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze din 7 noiembrie 1992 fiind profund convinse de necesitatea de a dezvolta și aprofunda în continuare relațiile de prietenie între cele două țări și popoare în conformitate cu scopurile dreptului internațional pe baza respectului reciproc, suveranității și integrității teritoriale, neamestecului în afacerile interne.” [7, p. 116]

O mare importanță pentru dezvoltarea continuă a relațiilor moldo-chineze a avut vizita în Republica Moldova a Președintelui chinez, Jiang Zemin, care s-a realizat în perioada 19-20 iulie 2001. [8] Această vizită, încadrată în turneul diplomatic al Președintelui chinez în Estul Europei, a constituit un punct culminant în dezvoltarea relațiilor bilaterale moldo-chineze. Cu această ocazie a fost semnată Declarația comună a Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze în care a fost reconfirmat atașamentul față de *Comunicatul Comun* de bază din 1992 și Declarația Comună a Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze cu privire la consolidarea în continuare a colaborării multilaterale în secolul al XXI-lea din 7 iunie 2000. Ambele Părți au fost de părerea că menținerea și dezvoltarea continuă, pragmatică și constantă a relațiilor bilaterale corespund intereselor actuale și pe termen lung ale celor două țări și popoare și sunt în favoarea păcii și progesului regional și mondial.

O mare importanță pentru dezvoltarea

continuă a relațiilor moldo-chineze a avut includerea în Declarație a prevederii, conform căreia Republica Moldova și-a reafirmat poziția conform căreia recunoaște că în lume nu există decât o singură Chină, Guvernul Republicii Populare Chineze este unicul guvern legitim al Chinei, Taiwanul este o parte inalienabilă a teritoriului Chinei și sprijină China în realizarea cât mai rapidă a cauzei reunificării. Republica Moldova nu va stabili sub nicio formă relații oficiale și nu va avea schimburi oficiale cu Taiwanul, nu va sprijini aderarea Taiwanului la organizațiile internaționale din care fac parte numai state suverane (art. 5 al Declarației).

Republica Populară Chineză își reafirmă respectul față de independența, suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova, sprijină eforturile Republicii Moldova îndreptate spre soluționarea conflictului transnistrean, își exprimă speranța că părțile mediatore vor depune eforturi susținute în vederea soluționării cât mai rapide a acestei probleme, precum și pledează pentru realizarea cu bună-credință a deciziilor organizațiilor internaționale și regionale referitoare la Republica Moldova (art. 6 al Declarației). [9, p. 97 - 98] Prin semnarea acestei Declarații comune Republica Moldova și Republica Populară Chineză au consolidat baza politică a relațiilor bilaterale, fapt ce s-a răsfrânt pozitiv asupra relațiilor moldo-chineze.

În cadrul vizitei din iulie 2001, cele două țări au semnat *Memorandumul privind cooperarea în domeniul viticulturii și vinificației*, dar care așa și nu a fost realizat integral.

Însă după anul 2003, relațiile moldo-chineze au cunoscut pentru prima dată o scurtă răcire. Dintre cele peste 20 de proiecte puse pe tapet în timpul vizitelor de până atunci, doar câteva au fost duse la bun sfârșit. Nici comisia interguvernamentală mixtă moldo-chineză nu a fost convocată din 2002, pentru o perioadă de patru ani. Strălucirea vizitelor la nivel înalt și grandiozitatea planurilor de colaborare făcute păreau pierdute din atenția oficialilor celor două state. Această scădere în intensitatea relațiilor moldo-chineze nu poate fi caracterizată totuși drept o criză. Printre motivele care să fi provocat această situație poate fi menționată schimbarea vectorului proeuropean al Republicii Moldova și schimbarea conducerii chi-

neze, fapt pentru care părțile și-au luat răgaz pentru redefinirea priorităților. Însă în această perioadă nu au încetat schimburile de vizite, ele având loc doar că nu la aceleași niveluri. Republica Populară Chineză a avut grija să trimită ajutorul financiar nelipsit de câteva ori în această perioadă. În acest sens este semnificativă oferirea unui set de echipament de vot pentru Parlamentul Republicii Moldova în noiembrie 2004 în valoare de circa 100 mii dolari.

Un eveniment important l-a constituit ședința ordinară a comisiei interguvernamentale mixte, care a avut loc în decembrie 2006 la Beijing. Discuțiile din cadrul comisiei s-au concentrat asupra câtorva proiecte importante pentru dezvoltarea de viitor a relațiilor moldo-chineze. În primul rând, delegația chineză a ținut să ducă la bun sfârșit un proiect început cu câțiva ani în urmă, pentru care a acordat 500 mii dolari, de constituire a centrului de medicină tradițională chineză la Chișinău. Centrul a fost deja deschis, însă pentru o mai bună funcționare a acestuia, China urma să trimită experți locali în domeniul medicinei tradiționale chineze.

Evenimentele din primăvara-vara anului 2009 au fost tratate cu înțelegere de către China, partea chineză afirmând în continuare sprijinul și atașamentul pentru Republica Moldova. Acest lucru a fost menționat și de către Președintele interimar al Republicii Moldova, dl Mihai Ghimpu, în ziua de 26 august 2010, la prezentarea scrisorilor de acreditare a dlui Tong Mingtao în funcția de ambasador al Republicii Populare Chineze în Republica Moldova. [10]

Printre vizitele succesive ale oficialilor de la Chișinău în China din ultimii ani poate fi menționată cea din 11-14 septembrie 2010, când premierul Vlad Filat a participat la Expoziția World Expo Shanghai 2010. Expoziția a reprezentat o platformă grandioasă pentru extinderea ulterioară a relațiilor reciproc avantajoase și consolidarea relațiilor de prietenie deja existente dintre China și Republica Moldova, prin intermediul unui parteneriat de afaceri în diverse domenii din ambele țări. Pavilionul Republicii Moldova a fost vizitat de circa 1,6 milioane de persoane. Sloganul standului Republicii Moldova „Orașul meu este și orașul tău” a adus în prim-plan trăsăturile naționale ale

poporului nostru – ospitalitatea și bunăvoința, precum și deschiderea spre cooperare în toate domeniile: cultură, știință și economie. Expo-2010 a reprezentat și un simbol al viitorului, care indică direcția dezvoltării unei economii globale integrate. [11]

În perioada 11-13 septembrie 2011, a avut loc vizita oficială în Republica Moldova a dlui Sang Gouwei, vicepreședinte al Comitetului Permanent al Adunării Populare a Chinei. În cadrul acestei vizite, oficialul chinez a avut o întrevedere cu dl Marian Lupu, Președinte interimar al Republicii Moldova, Președinte al Parlamentului Republicii Moldova. În cadrul întrevederii au fost abordate subiecte ce țin de consolidarea și extinderea bunelor relații bilaterale dintre țările noastre; au fost discutate, de asemenea, perspectivele consolidării cooperării parlamentare și a cooperării în domeniul economic și umanitar. [12]

În anul 2011 a fost marcată cea de-a 20 aniversare a stabilirii relațiilor diplomatice dintre Republica Populară Chineză și Republica Moldova. Cu acest prilej, la Beijing a ieșit de sub tipar revista *LOOKWE* consacrată acestei aniversări. [13] În cei 20 de ani, cu eforturile comune depuse de guvernele și popoarele celor două țări, relațiile de colaborare prietenească dintre China și Moldova au cunoscut o dezvoltare considerabilă. China și Moldova se sprijină reciproc și colaborează în organizațiile internaționale și regionale, aducând propria contribuție la pacea și colaborarea globală. Practicile de 20 de ani au dovedit pe deplin că relațiile de colaborare dintre China și Moldova corespund intereselor de bază ale celor două țări și popoare, având un potențial mare de dezvoltare.

În perioada 10–15 septembrie 2012, în China s-a aflat o delegație a Ministerului Apărării în frunte cu ministrul Vitalie Marinuță. Vizita a inclus o întrevedere cu omologul său chinez Liang Guanglie și vicepreședintele Comisiei militare Centrale a Republicii Populare Chineze Guo Baxiang. În cadrul întrevederilor a fost trecut în revistă stadiul actual al relațiilor moldo-chineze în domeniul militar și, în special, a fost menționată colaborarea în domeniul învățământului militar și cel medical, precum și schimbul de experiență în sfera transmisiunilor, tehnologiilor informaționale. Miniștrii apărării din cele două țări au semnat Acordul

privind acordarea de către Republica Populară Chineză a unui ajutor nerambursabil Republicii Moldova în valoare de circa 15 milioane lei, care va fi folosit în procesul de reformare și modernizare a armatei Republicii Moldova. [14]

Numeroasele întrevederi bilaterale care au avut loc pe parcursul anului 2012 au contribuit substanțial la dezvoltarea relațiilor moldo-chineze. Astfel, în perioada 9-13 aprilie, o delegație a Grupului de prietenie cu Republica Populară Chineză din cadrul Parlamentului Republicii Moldova, condusă de vicepreședintele Legislativului, Liliana Palihovici, a efectuat o vizită în China. La Beijing parlamentarii moldoveni au avut o întrevedere cu Li Zaohing, președintele Comitetului Afacerilor Externe al Adunării Naționale a Reprezentanților Poporului din Întreaga Chină (A.N.R.P.Î.C.), președinte al Grupului de prietenie cu Republica Moldova din cadrul A.N.R.P.Î.C., și Ma Wenpu, vicepreședinte al acestui comitet. Membrii delegației au vizitat municipiile Shen Zhen și Shang Hai, au avut întâlniri cu conducerea comitetelor permanente ale Adunării Naționale a Reprezentanților Poporului din aceste municipii și au luat cunoștință de activitatea mai multor uniități economice din aceste orașe. [15]

Relațiile interparlamentare moldo-chineze se caracterizează printr-o dinamică pozitivă, în ultimii ani au avut loc mai multe schimburi de delegații ale parlamentarilor (în septembrie 2011 a efectuat o vizită oficială în Republica Moldova Sang Guowei, vicepreședintele Comitetului Permanent al Marii Adunări Naționale a Reprezentanților Poporului Chinez). Grupul de prietenie cu Republica Populară Chineză din cadrul Parlamentului Republicii Moldova este constituit din 32 de deputați.

În perioada 19-20 iunie 2012 a avut loc vizita la Chișinău a dlui Zhang Gaoli, vicepremier al Guvernului Republicii Populare Chineze, prim-secretar al Partidului Comunist Chinez al regiunii Tianjin. Dl Zhang Gaoli a avut o întrevedere cu Primul-Ministru al Republicii Moldova, dl Vlad Filat. În cadrul întrevederii s-a discutat despre starea relațiilor moldo-chineze și despre mai multe proiecte comune care sunt în derulare. Oficialul chinez a menționat că, în ultimii ani, a crescut vertiginos volumul schimburilor comerciale, dar că există un potențial enorm ce trebuie valorificat în promovarea culturilor

naționale și a turismului. El a subliniat că țara noastră trebuie să preia din experiența altor state care au implementat proiecte de succes, în special în domeniul economic, pentru a intensifica creșterea economică și a oferi cetățenilor moldoveni locuri de muncă și un trai mai bun. Vlad Filat a mulțumit pentru ajutorul oferit țării noastre pe parcursul anilor, menționând că, din anul 2001 până în 2011, China a acordat ajutor nerambursabil Republicii Moldova în valoare de circa 15,8 milioane dolari. [16]

La 26 octombrie 2012, președintele Parlamentului Republicii Moldova, Marian Lupu, a avut o întrevedere cu delegația Conferinței Consultativ-Politice a Poporului Chinez (C.C.P.P.C.), condusă de Zhang Rongming, vice-președinte al Comitetului Național al C.C.P.P.C., care, în perioada 26-28 octombrie 2012, a efectuat o vizită oficială în Republica Moldova. [17] Președintele Parlamentului a accentuat faptul că Republica Populară Chineză este un partener strategic și că acest parteneriat joacă un rol deosebit în ansamblul relațiilor internaționale ale Republicii Moldova.

La 4 ianuarie 2013, a avut loc ședința Comitetului Interministerial pentru Planificare Strategică (C.I.P.S.), prezidată de către Primul-Ministru Vlad Filat. În cadrul ședinței a fost discutat și programul de asistență al Guvernului Republicii Populare Chineze pentru Republica Moldova. Astfel, membrii C.I.P.S. au aprobat proiectele ce vor beneficia de asistență financiară în baza ultimului Acord financiar semnat cu Guvernul Republicii Populare Chineze, în decembrie 2011, în valoare de 9,5 milioane dolari. Respectiv, urmează a fi implementate următoarele proiecte:

- instalarea bateriilor solare de colectare a energiei (400-450 mii dolari pentru cca 48 de localități);
- dotarea serviciului poliției rutiere cu echipament modern (1 milion dolari);
- dotarea instituțiilor penitenciare cu echipament necesar realizării securității interne, managementul informației și asigurarea unui sistem de comunicații moderne (costul integral al proiectului urmează a fi calculat ulterior);
- dezvoltarea Centrului de Medicină Tradițională Chineză (1 milion dolari). [18]

Un rol important în cooperarea dintre Republica Moldova și Republica Populară Chine-

ză o constituie și sprijinirea reciprocă în cadrul O.N.U. și agențiilor specializate, care se caracterizează printr-o evoluție pozitivă. Astfel, pe parcursul anilor 2008-2011, Republica Moldova a sprijinit China la alegerile în mai multe organe electiv ale O.N.U., indicator care demonstrează o continuitate și durabilitate în relațiile dintre cele două state. Pe de altă parte, China reprezintă unul dintre cele mai active state ale O.N.U. atât în grupul regional asiatic, cât și în Adunarea Generală.

Colaborarea comercial-economică chino-moldovenească este o componentă importantă a relațiilor bilaterale. În scopul consolidării prieteniei și colaborării dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză și dezvoltarea relațiilor comerciale și economice bilaterale, la 18 ianuarie 1992 a fost semnat la Chișinău *Acordul comercial-economic dintre Guvernul Republicii Moldova și Republica Populară Chineză*. Acest acord a pus bazele dezvoltării unor relații economice și comerciale stabile și de lungă durată. Ambele state au decis să creeze condiții favorabile pentru dezvoltarea relațiilor comerciale, să-și acorde sprijin în organizarea târgurilor și expozițiilor cu profil tehnico-economic, să efectueze schimburi de delegații și grupuri comerciale. Se prevedea deschiderea pe teritoriul ambelor state a reprezentanțelor permanente ale companiilor, întreprinderilor și organizațiilor ce practică activitatea economică și comercială, a punctelor și stațiunilor de deservire tehnică a mărfurilor de export. [19, p. 269]

La 19 ianuarie 1992, la Chișinău a fost semnat *Protocolul Tratatelor dintre delegația guvernamentală a Republicii Moldova și delegația guvernamentală comercial-economică a Republicii Populare Chineze* care a avut drept scop aprofundarea colaborării comercial-economice: elaborarea și semnarea documentelor privind problemele protecției investițiilor străine, evitarea impunerii duble, modul de efectuare a operațiilor bancare, organizarea transportului, organizarea comerțului reciproc avantajos, dezvoltarea relațiilor de cooperare, crearea unor societăți comune și întreprinderi mixte, organizarea expozițiilor și târgurilor industrial-comerciale. [20, p. 270]

Deosebit de important este și *Memorandumul în domeniul viticulturii și vinificației*, sem-

nat în anul 2000, care urmează să pună bazele colaborării în acest domeniu. Memorandumul includea un complex întreg de proiecte care prognoza o dezvoltare rapidă a colaborării în acest domeniu. [21, p. 167] În anul 2003, o delegație a Departamentului „Moldova-Vin” a semnat cu partea chineză un Protocol de colaborare cu primăria orașului Yantai în vederea creării unui centru tehnologic moldo-chinez și creării unei întreprinderi mixte de producere a butoaielor din stejar.

Problemele exportului vinurilor moldovenești în Republica Populară Chineză au fost discutate și în cadrul vizitei la Chișinău a dlui Wu Banggou, președintele Comitetului Permanent al Legislativului chinez, în perioada 20-22 mai 2006. Conducerea de la Chișinău a perceput această vizită drept un important sprijin moral din partea Republicii Populare Chineze. [22]

O contribuție considerabilă la promovarea relațiilor economice moldo-chineze aduce Organizația de Promovare a Exportului din Moldova (M.I.E.P.O.). La 23 octombrie 2010, în incinta C.I.E. „Moldexpo”, în comun cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova și Ambasada Republicii Populare Chineze în Republica Moldova, a fost organizată, cu suportul M.I.E.P.O., masa rotundă „Exportul vinului în Republica Populară Chineză.” În cadrul ședinței la masa rotundă a fost prezentat sectorul vitivinicol al Republicii Moldova, companiile din țara noastră exprimându-și intențiile de colaborare concretă cu partea chineză. Totodată, a fost discutată și posibilitatea atragerii investițiilor din cele două țări în producerea și vânzarea vinului.

Promovarea vinurilor moldovenești pe piața chineză a fost efectuată și prin micșorarea tarifului vamal pentru vinul îmbuteliat la 14 % și la 20 % pentru cel turnat, de la tariful de 43 % existent până la 1 ianuarie 2006, indiferent de felul în care acesta este transportat. Vinul și cultura consumului de vin abia începe să se dezvolte în China, situație care avantajează mult exportatorii de vin din Republica Moldova, care au șansa de a acoperi importante nișe de piață și de a-și construi un nume în acest sens. În China există cca 500 de companii producătoare de vin, dar care nu acoperă necesitățile pieței interne. Din aceste considerente, pieței chineze i se acordă o atenție sporită, în special

în urma crizei în exporturile vinurilor pe piața rusă din anul 2006.

În ultimii ani, Moldova importă din China mașini, echipamente de construcție, medicamente, electrocasnice și utilaje pentru telecomunicații. Produsele industriei ușoare, precum confecțiile, care erau cândva mărfuri principale ale importurilor din China, ocupă acum o pondere relativ scăzută în totalul importurilor din această țară. Cât privește exporturile moldovenești pe piața Chinei, produsele agricole, mărfurile de vinificație au început să fie cumpărate tot mai mult în China. În anul 2010, exportul vinului moldovenesc către piața Chinei a crescut de 7 ori față de anul precedent. În anul 2011, exportul vinului moldovenesc către China a ajuns la 3,03 milioane dolari, o creștere de 2,28 ori față de anul 2010. La 20-21 aprilie 2012, 17 companii din Moldova au participat la Shanghai la un festival dedicat vinului și culturii autohtone. [25]

În perioada 24-27 martie 2012, ministrul agriculturii și industriei alimentare al Republicii Moldova, Vasile Bumacov, a efectuat o vizită de lucru în China. În cadrul vizitei a fost semnat contractul de cooperare între Combinatul de vinuri „Cricova” și Compania Chineză „Malul de Aur”, care deschide o nouă etapă a promovării vinului moldovenesc în China. Proiectul prevede livrarea de către combinatul „Cricova” a unui milion de sticle de vin anual în China și promovarea de către partea chineză a culturii consumului de vinuri în baza produselor „Cricova.” Pe parcursul vizitei ministrului Vasile Bumacov, au avut loc întreveneri la ministerul chinez al agriculturii și la o serie de companii, interesate de afaceri cu produse agricole din Republica Moldova. [26]

Un rol important în desfășurarea cooperării economice moldo-chineze este *Centrul moldo-chinez de cooperare social-economică*, fondat în luna noiembrie 2009 și înregistrat la Ministerul Justiției din Republica Moldova. *Centrul moldo-chinez de cooperare social-economică* este o organizație nonguvernamentală, având drept obiectiv intermedierea relațiilor de cooperare între oamenii de afaceri din Republica Moldova și Republica Populară Chineză. Din primăvara anului 2010, la Beijing funcționează filiala din China a *Centrului moldo-chinez de cooperare social-economică*.

Însă, în pofda eforturilor depuse de cele circa 30 de întreprinderi mixte moldo-chineze înregistrate în prezent în sfera comerțului, hotelieră și medicină, și mai puțin în sfera producției, ele nu acoperă potențialul de colaborare economică bilaterală, aceasta rămânând a fi una dintre prerogativele dialogului economic pentru viitor. Deși relațiile politice au cunoscut o dezvoltare ascendentă, cele economice și comerciale au rămas ceva în urmă. Mecanismele de colaborare create și implicarea ambelor guverne pentru stimularea acestor relații se pare că nu sunt chiar atât de efective.

Analizând datele statistice privind evoluția schimburilor comerciale moldo-chineze trebuie să evidențiem câteva elemente distincte. În primul rând, volumul comerțului dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză a început să crească în ritmuri ascendente după anul 2001, ele fiind incomparabil mai mari decât cele înregistrate cu alte țări. Astfel, dacă în anul 2000 volumul schimburilor comerciale bilaterale au înregistrat cifra de doar 4 milioane dolari, apoi în anul 2005 volumul comerțului bilateral s-a cifrat la suma de 74,6 milioane dolari, ca în anul 2010 să atingă cifra de 322,5 milioane dolari. În anul 2012 volumul schimburilor comerciale moldo-chineze a atins cifra de 424 milioane dolari, China situându-se pe locul șapte printre partenerii economici externi ai Republicii Moldova.

Alt element distinct al schimburilor comerciale moldo-chineze este cel al deficitului enorm al balanței comerciale pentru Republica Moldova. Astfel, conform datelor Biroului Național de Statistică, din totalul schimburilor comerciale bilaterale în anul 2012 de 424 milioane dolari, importul Republicii Moldova din China a constituit suma de 415,7 milioane dolari, iar exportul în această țară – doar circa 8,3 milioane dolari. În rezultat, balanța schimburilor comerciale moldo-chineze este de circa 407,5 milioane dolari, fiind a doua după Ucraina, deficit înregistrat de Republica Moldova în comerțul cu alte state. [23] Așadar, unul dintre obiectivele majore ale relațiilor comerciale moldo-chineze constă în reducerea pe cât este posibil a soldului negativ al balanței comerțului bilateral.

La 14 septembrie 2010, la Beijing a avut loc cea de-a V-a ședință a Comisiei interguverna-

mentale mixte moldo-chineze pentru cooperarea comercial-economică. Subiectele de pe ordinea de zi au vizat dezvoltarea cooperării bilaterale în domeniul comercial-economic și investițional, creării parcurilor industriale, agriculturii și vinificației, transporturilor și infrastructurii drumurilor, muncii și protecției sociale, construcției și dezvoltării regionale, comunicațiilor și tehnologiilor informaționale etc. Părțile au semnat un Protocol care asigură un cadru general propice pentru inițierea activităților de intensificare a cooperării în domeniile menționate. De asemenea, a fost semnat *Acordul de cooperare economică și tehnică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze* privind acordarea unui ajutor nerambursabil în valoare de 20 milioane yuani, din care 500 mii dolari destinați pentru sprijinirea activității de reconstrucție a caselor distruse în urma inundațiilor care au avut loc în Republica Moldova. [24]

Relațiile culturale și educaționale moldo-chineze au cunoscut, de asemenea, o dezvoltare destul de variată. Acestor domenii li s-a acordat o atenție sporită și au fost reglementate de acorduri bilaterale încă din primii ani de stabilire a relațiilor oficiale. Relațiile moldo-chineze în domeniul educațional și cultural sunt reglementate de un cadru juridic bine elaborat, și anume *Acordul privind colaborarea culturală dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze*, semnat la Beijing, la 6 noiembrie 1992. Ținând cont de rolul important al culturii în apropierea popoarelor ambelor țări, Moldova și China au convenit că vor stimula și sprijini schimburile și colaborarea în domeniile cultură, învățământ, științe sociale, ocrotirea sănătății, sport, activitate editorială și presă, radio și TV, cinematografie. Părțile au convenit asupra următoarelor moduri de realizare a schimburilor și colaborării în domeniul cultural, artistic și învățământ:

- organizarea reciprocă a zilelor de cultură;
- schimburile reciproce de vizite și turnee ale grupurilor artistice de profesioniști și amatori și ale actorilor;
- schimburile reciproce de vizite dintre scriitori și artiști;
- schimburile reciproce de expoziții culturale și artistice;
- invitațiile reciproce la festivaluri artistice și

concursuri și la alte activități culturale internaționale pe teritoriul propriu;

- vor trimite reciproc profesori, savanți și specialiști în vizite, la studii, la ținerea unor cursuri, în funcție de necesități;

- în funcție de necesități și posibilități, se vor acorda reciproc burse de studii;

- vor stimula și sprijini instituțiile de învățământ superior ale celor două țări în stabilirea de legături de colaborare directă între ele;

- vor discuta posibilitatea semnării unui acord referitor la recunoașterea reciprocă a certificatelor, diplomelor, gradelor și titlurilor științifice, acordate de cealaltă Parte;

- vor stimula și sprijini colaborarea directă dintre instituțiile de învățământ în achiziționarea și schimburile de manuale și alte materiale didactice.

Bazându-se pe dorința de a dezvolta și a întări relațiile de prietenie și schimburile în domeniul cultural și educațional între Republica Moldova și Republica Populară Chineză, sunt semnate un șir de acorduri bilaterale, printre care vom menționa:

- Acordul de colaborare și prietenie între Ministerul Tineretului, Sportului și Turismului al Republicii Moldova și Federația Chineză a Tineretului semnat la Beijing, la 6 noiembrie 1992;

- Acordul de colaborare în domeniul Turismului încheiat între Ministerul Tineretului, Sportului și Turismului al Republicii Moldova și Administrația Națională de Turism a Republicii Populare Chineze, semnat la Beijing, la 6 noiembrie 1992 (în vigoare din 26 aprilie 1992);

- Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze referitor la desființarea regimului de vize privind călătoriile turistice în grup semnat la Beijing, la 7 noiembrie 1992 (în vigoare din 1 ianuarie 1993) etc. [27]

La 20 iulie 2001, la Chișinău a fost semnat un Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze cu privire la cooperarea în domeniul învățământului, iar în domeniul culturii au fost elaborate programe de colaborare pentru perioade de 1-2 ani. Guvernele ambelor țări, precum și ambasadetele lor se implică activ în îndeplinirea previziunilor actelor bilaterale semnate între părți, dar și în prelungirea programelor la expirarea acestora.

Cu un amplu turneu artistic de durată a evoluat în China Ansamblul Național Academic de Dansuri Populare „Joc.” La Beijing a fost organizată expoziția de fotografii și grafică „Patrimoniul natural și cultural al Republicii Moldova.” A beneficiat de un turneu în China, cu rezultate dintre cele mai bune, ansamblul de dans sportiv „Codreanca”, cunoscut pentru performanțele sale în toată Europa.

În cadrul Expoziției Mondiale Shanghai-2010, în perioada 10-14 septembrie, Ministerul Culturii a asigurat partea cultural-artistică a participării Republicii Moldova la acest eveniment, precum realizarea a 6 filme de promovare a Republicii Moldova și concertul „Folk and jazz inspiration from Moldova”, care a completat programul dedicat celebrării Zilei Naționale la Pavilionul Republicii Moldova, susținut în Red Hall-ul Centrului Expozițional, au evoluat ansamblul popular de muzică și dans „Fluieraș” și interpreta de muzică etno-jazz Geta Burlacu, acompaniată de trupa lui Alex Calancea. [28]

În baza Acordului interministerial de cooperare militară bilaterală, începând cu anul de studii 2003-2004, Republica Populară Chineză oferă Armatei Naționale câte o bursă în instituțiile militare de învățământ al Republicii Populare Chineze. Astfel în perioada 2004-2009, 4 reprezentanți ai Ministerului Apărării au finalizat studiile în China, cheltuielile fiind suportate de partea chineză. La cursul cu genericul „Curs de apărare și cercetare strategică”, septembrie 2010-iunie 2011, și la cursul „Apărarea Națională și Strategia de Apărare”, care s-a desfășurat în perioada septembrie 2011-iulie 2012, de asemenea, au fost detașate două persoane.

La 29 septembrie 2009, a fost inaugurat Institutul *Confucius* în incinta Universității Libere Internaționale din Moldova. Fondat cu sprijinul Ambasadei Republicii Populare Chineze la Chișinău și organizației Han Ban, în parteneriat cu U.L.I.M. și „Northwest Normal University”, Lanzhou din China, Institutul Confucius este o premieră pentru țara noastră, unul dintre obiectivele căruia fiind promovarea relațiilor educaționale, economice și culturale între Republica Moldova și Republica Populară Chineză. Grație lansării acestui proiect, Republica Moldova devine membru al rețelei internaționale „Confucius”, de rând cu astfel de țări ca Franța, Spania, Germania, Austria, Marea Britanie, Cehia,

Ungaria etc. În prezent, Institutul *Confucius* din cadrul U.L.I.M. este dotat cu două laboratoare lingfonice modern echipate, un birou performant, materiale didactice, toate sponsorizate de „Hanban Confucius Institute Headquarters” și „Northwest Normal University,” Lanzhou, China. Cadrele didactice sunt profesori chinezi cu o bogată experiență de predare: Xiang Jilin Reuben, Ma Linjuan și Zhao Huangai. Institutul Confucius tinde să devină parte componentă a Catedrei de Limbi Orientale pe lângă U.L.I.M., unde studenții vor avea posibilitatea să studieze nu doar limba chineză, ci și coreeană, japoneză, turcă, ebraică, arabă etc. În prezent, circa 70 de cetățeni moldoveni studiază limba chineză.

La 20 iunie 2011, la Chișinău, și-a început activitatea Centrul de Medicină Tradițională Chineză în Moldova, care a fost creat conform *Acordului de cooperare în domeniul economic și tehnic* între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze din 24 iulie 2002. Pentru deschiderea Centrului, Republica Moldova a beneficiat de asistență nerambursabilă în valoare de 5 milioane de yuani (cca 540 mii euro), grație căreia au fost efectuate lucrările de renovare a Centrului și dotarea acestuia cu echipament și cu plantele medicinale pentru proceduri. Centrul este conceput cu 3 direcții de activitate: acupunctură, terapie manuală, fitoterapie chineză și autohtonă. În cadrul Centrului vor activa, pentru o perioadă de doi ani, 3 medici – specialiști în medicina chineză și specialiști din Republica Moldova. La moment, în Centrul de medicină tradițională chineză, alături de cei trei medici chinezi, activează 4 medici autohtoni. [29] Deschiderea acestui Centru va permite diversificarea spectrului serviciilor medicale acordate populației și îmbunătățirea accesului la servicii de recuperare.

La etapa actuală, Republica Moldova și Republica Populară Chineză au asigurat un climat favorabil pentru dezvoltarea relațiilor bilaterale, însă potențialul real de colaborare dintre

statele noastre este valorificat insuficient. Se impune necesitatea aprofundării colaborării moldo-chineze pe plan politic, comercial-economic, cultural-educational, tehnico-științific etc., care va contribui la avansarea acestora către o etapă calitativ nouă. În vederea realizării acestui deziderat major, urmează să fie realizate, în opinia noastră, următoarele propuneri:

- intensificarea dialogului politic bilateral pe dimensiunea organelor de stat, la nivel parlamentar și ministerial;

- sporirea eficienței activității Comisiei interguvernamentale mixte moldo-chineze de cooperare comercial-economică;

- având în vedere existența unui potențial important de colaborare comercial-economică moldo-chinez, este necesară suplینirea personalului scriptic al Ambasadei Republicii Moldova în China cu încă 2-3 unități, de preferat specialiști în domeniul comercial-economic;

- ținând seama de experiența acumulată de China în crearea și funcționarea Zonelor Economice Libere, se impune necesitatea valorificării plenare a modelului chinez în acest domeniu, care ar contribui substanțial la relansarea economiei Republicii Moldova;

- sporirea numărului de întreprinderi mixte moldo-chineze axate pe cooperarea de producție, crearea condițiilor optime pentru atragerea investițiilor de capital chinez în economia națională;

- organizarea expozițiilor de vinuri în diferite regiuni ale Chinei, cu concursul ambasadei Republicii Moldova la Beijing, precum și a unor agenți economici din domeniu interesați în exportul producției lor pe piața chineză. De asemenea, se impune necesitatea invitării și participării frecvente a agenților economici chinezi la expoziții de profil organizate în Republica Moldova;

- amplificarea contactelor cu diaspora moldovenilor din China care numără în prezent circa 1 500 de persoane și pot fi un factor important în impulsionarea colaborării dintre țările noastre în cele mai diverse domenii.

BIBLIOGRAFIE

1. <www.economist.com>, accesat la 30.11.2012.
2. Comunicatul comun al Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze. În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*, ediție oficială, vol. XVIII,

Ed. Moldpress, Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Chișinău, 1999, p. 326.

3. <www.mfa.gov.md/politica-externa/cn/>, accesat la 10.10.2012.

4. Gargalic Andrei. *China la început de mileniu*, cap.VII //Republica Moldova și China la început de colaborare. Chișinău: Editura Elena-V.I. S.R.L., 2005, p. 158.

5. Gargalic Andrei, *op. cit.*, p. 167-168.

6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1112 din 02 decembrie 1997.

7. Tratatate internaționale, vol. 24. Chișinău, 2001, pag. 116.

8. <www.mfa.gov.md/politica-externa/cn/>, accesat la 10.10.2012.

9. Declarația comună a Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze. În: Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990 – 2002), vol. 29. Chișinău, 2002, p. 97-98.

10. <www.interlic.md>, accesat la 20.12.2012.

11. <www.chamber.md>, accesat la 15.12.2012.

12. <www.mfa.gov.md/politica-externa/cn/>, accesat la 10.10.2012.

13. <www.china.mfa.md>, accesat la 19.10.2012.

14. <www.gov.md>, accesat la 05.01.2013.

15. <www.mfa.gov.md/politica-externa/cn/>, accesat la 10.10.2012.

16. Tratatate internaționale, vol. 24. Chișinău, 2001, pag. 270.

17. <www.parlament.md>, accesat la 20.12.2012.

18. <www.gov.md>, accesat la 05.01.2013.

19. Tratatate internaționale, vol. 24. Chișinău, 2001, pag. 269.

20. Tratatate internaționale, vol. 24. Chișinău, 2001, pag. 270.

21. Gargalic Andrei, *op. cit.*, p. 167.

22. <www.parlament.md>, accesat la 20.12.2012.

23. <www.statistica.md>, accesat la 14.03.2013.

24. <www.moldovachina.md>, accesat la 11.01.2013.

25. <www.mec.gov.md>, accesat la 11.01.2013.

26. <www.maia.gov.md>, accesat la 17.12.2012.

27. Tratatate internaționale, vol. 24. Chișinău, 2001, pag. 116.

28. <www.chamber.md>, accesat la 15.12.2012.

29. <www.medportal.md>, accesat la 30.11.2012.

Prezentat: 26 martie 2013.

E-mail: taniaiai@mail.ru